

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра економіки, права та управління бізнесом

Допущено до захисту
Завідувач кафедри
_____ Сментина С. В.
« ____ » травня 2019 р.

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеня бакалавр
зі спеціальності 6.030504 «Економіка підприємства»
за темою:
**«Проблеми безробіття населення в регіоні та основні напрями державної
регуляторної політики щодо її подолання (на прикладі Одеського
регіону)»**

Виконала :
Студентка 46 групи ФЕУП
Шульга Марина Сергіївна

(підпис)

Науковий керівник:
старший викладач
Каражия Едуард Андрійович

(підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ БЕЗРОБІТТЯ	
ЯК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ЯВИЩА	6
1.1. Поняття та причини безробіття	6
1.2. Основні види безробіття.....	10
1.3. Соціально-економічні наслідки безробіття	15
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ СТАНУ БЕЗРОБІТТЯ НАСЕЛЕННЯ В	
ОДЕСЬКОМУ РЕГІОНІ.....	22
2.1 Загальна характеристика населення Одеського регіону	22
2.2 Стан та динаміка рівня безробіття в Одеському регіоні.....	25
2.3 Фактори впливу на безробіття населення Одеського регіону	31
РОЗДІЛ 3 РОЛЬ ДЕРЖАВНОЇ РЕГУЛЯТОРНОЇ ПОЛІТИКИ У	
ПОДОЛАННІ БЕЗРОБІТТЯ В ОДЕСЬКОМУ РЕГІОНІ.....	42
3.1 Напрями зниження рівня безробіття в Одеському регіоні	42
3.2 Пропозиція регіональної програми зниження рівня безробіття	49
ВИСНОВКИ	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	63

ВСТУП

Актуальність дослідження. Безробіття є однією з головних соціально-економічних проблем ринкового суспільства, це складна й серйозна проблема для держави. Актуальність теми полягає в тому, що проблема зайнятості населення стала однією з найгостріших соціальних проблем, з якими зіткнулася українська держава у ХХІ ст.

Безробіття несе із собою не тільки бідність значним верствам населення, але й духовну й моральну деградацію людей. Тому вирішення проблеми зайнятості населення серед найважливіших, першочергових завдань у будь-якій цивілізованій країні. В Україні чисельність працездатного населення, зайнятого в усіх галузях економіки, зменшується.

Безробіття вважається, з одного боку, важливим стимулятором активності працюючого населення, а з іншого – великим суспільним лихом. Усі країни докладають багато зусиль до подолання безробіття, але жодній ще не вдалось ліквідувати його повністю. Факторами формування безробіття можуть бути такі: нестача сукупного ефективного попиту; негнучкість системи відносних цін і ставок заробітної плати і викривлення в ній, пов'язані з грошовою експансією держави і подальшою інфляцією; недостатня мобільність робочої сили; структурні зрушення в економіці; дискримінація на ринку праці щодо жінок, молоді та національної меншості; демографічні зміни в чисельності та складі робочої сили; сезонні коливання в рівнях виробництва окремих галузей економіки. Досвід переходу окремих країн до ринку свідчить про те, що в кожний період рівень зайнятості і масштаби безробіття характеризуються значними коливаннями, зумовленими сукупним впливом багатьох чинників. При цьому причини появи безробіття і його види можуть дуже різнитися. Повністю ліквідувати безробіття неможливо, тому що існує категорія громадян, які просто не хочуть працювати. Ця категорія громадян відноситься до категорії працездатного населення.

Безробіття є однією з найважливіших складових економічних

відносин в країні. Без досягнення високого рівня зайнятості не можна говорити про виконання державою будь-яких соціальних зобов'язань, неможливо забезпечити поступальний соціально-економічний розвиток держави, безпечне функціонування суб'єктів господарювання, підвищення добробуту населення, забезпечення різних сфер його життєдіяльності.

Отже, однією з корінних соціально-економічних проблем сучасного етапу розвитку вітчизняної економіки та важливою характеристикою конкурентоспроможності ринку праці є безробіття, що негативно відображається на економіці країни, саме тому вивчення цього питання є актуальним.

Слід зазначити, що проблематикою безробіття та пошуком шляхів подолання безробіття займалися такі вчені, як О.В. Басай, Л.І. Безтелесна, Н.А. Волгіна, О.В. Волкова, О.А. Грішнова, Г.Т. Завіновська, Н.М. Заярна, А.В. Калина, А.Є. Котляр, К.М. Крамаренко, С.А. Кучеренко, К.В. Логвинчук, В.Л. Міненко, Н.В. Руденко, М.М. Руженський, А.Г. Стадник, Н.В. Фатєєнко, В.Г. Федоренко, А.М. Фесенко, Т.В. Чайковська, Т.І. Черниш, Л.С. Шевченко, Юровська В. Ю., Л.Г. Ярова та ін. Але треба відзначити, що проблема безробіття на регіональному рівні, а саме на прикладі Одеської області, не знайшла необхідного відображення в науковій літературі.

Мета роботи - дослідити теоретико-методологічні аспекти безробіття населення та надати рекомендації щодо шляхів вирішення проблеми безробіття в Одеському регіоні.

Для досягнення поставленої мети в роботі необхідно вирішити такі **завдання**:

- визначити поняття та причини безробіття;
- розглянути основні види безробіття;
- з'ясувати соціально-економічні наслідки безробіття;
- проаналізувати стан та динаміку рівня безробіття в Одеському регіоні;
- дослідити фактори впливу на безробіття населення Одеського

регіону;

– обґрунтувати напрями зниження рівня безробіття в Одеському регіоні;

Об'єкт дослідження – безробіття населення в Одеській області й державна політика зайнятості на шляху його подолання.

Предметом дослідження є теоретичні та прикладні питання державної політики з подолання безробіття населення.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань у роботі використовуються наступні методи: термінологічного та порівняльного аналізу, синтезу, індукції та дедукції (під час вивчення теоретичних основ безробіття як соціально-економічного явища); класифікаційний, аналітичний, статистичний, системно-структурний та експертний методи (під час здійснення аналізу стану безробіття в Одеському регіоні); методи наукової абстракції та узагальнення (під час обґрунтування ролі державної регуляторної політики у подоланні безробіття в Одеському регіоні).

Інформаційною базою дослідження послужили опубліковані статистичні матеріали Державної служби статистики України, Головного управління статистики в Одеській області, Одеської обласної служби зайнятості. В процесі дослідження проаналізовані вітчизняні та зарубіжні джерела, що висвітлюють проблему безробіття населення.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, що об'єднують вісім підрозділів, висновків та списку використаної літератури.

ВИСНОВКИ

Підводячи підсумок проведеному дослідженню, можна зробити наступні висновки.

1. Безробіття як соціально-економічне явище - це наявність в країні людей, що становлять частину економічно активного населення, які здатні і бажають працювати, але не можуть знайти підходящу роботу за своїми здібностями і можливостями. Економічна сутність безробіття полягає в тому, що за рахунок вимушеної незайнятості частини економічно-активних громадян суспільство позбавляється певної величини суспільного продукту, витрачаючись при цьому на утримання безробітних і членів сімей, котрі знаходяться на їх утриманні. Головними причинами високого рівня безробіття є такі: спад економіки і відповідне скорочення сукупного попиту на робочу силу; структурні зрушення (міжгалузеві, внутрішньогалузеві, регіональні); рух робочої сили (професійний, соціальний, регіональний).

2. Розрізняють три види безробіття: фрикційне, структурне та циклічне. Фрикційне безробіття охоплює таких безробітних, які змінюють місце роботи з метою кращого працевлаштування. Структурне безробіття виникає тоді, коли між попитом і пропозицією робочої сили виникає невідповідність за професіями, кваліфікацією, географічними та іншими ознаками. Циклічне безробіття з'являється в умовах економічного спаду, внаслідок чого на ринку праці виникає нерівновага – пропозиція перевищує попит.

3. Наслідки безробіття є значною проблемою для держави. Соціально-економічні наслідки від безробіття можна сформулювати таким чином: відбувається знецінення, недовикористання людського потенціалу суспільства, погіршується якість життя безробітних та їх членів родини, підсилюється тиск на розмір заробітної плати зайнятих із боку конкуруючих на ринку праці, збільшуються витрати суспільства й індивіда на відновлення чи зміну професійного статусу і рівня продуктивності праці, формуються категорії осіб із девіантною поведінкою.

4. Проведений аналіз населення Одеського регіону показав, що чисельність населення Одеської області складає більше 2 млн. осіб. Однак в динаміці вона поступово скорочується. Це стосується як постійного так і наявного населення. Відповідно це впливає на показник середньої щільності населення Одеської області, який в динаміці зменшується: з 71,63 тис.осіб/км² у 2014 році – до 71,23 тис.осіб/км² у 2018 році. В області спостерігається ситуація, за якою чисельність міського населення перевищує чисельність сільського.

5. За результатами дослідження виявлено, що кількість безробітного населення Одеського регіону поступово скорочується. Це відображається на рівню безробіття, який з 2014 р. скоротився на 0,4% і склав 6,6% в 2018 р. Водночас частка Одеського регіону в структурі безробітного населення України зростає, хоча рівень безробіття по області значно нижче ніж в середньому по Україні. В структурі безробітних Одеського регіону переважають чоловіки (більше 70%) та міське населення (більше 60%). В регіоні спостерігаються процеси скорочення кількості безробітних, що отримують державну допомогу.

5. Проведений аналіз факторів впливу на безробіття Одеського регіону засвідчив, що майже жоден з них не має чіткого і однозначного впливу на це явище, що лише підтверджує безсумнівну його складність. Водночас в окремі періоди можна стверджувати про вплив економічної ситуації, яка характеризується показником валового регіонального продукту на одну особу на рівень безробіття. Ринок праці реагує на попит та пропозицію заробітною платою. Вплив зміни реальної заробітної плати на рівень безробіття характеризується певним часовим лагом. Більш тісний зв'язок простежується між активізацією впровадження інноваційних технологій та змінами стану безробіття в області. З'ясовано, що основними причинами незайнятості в області є вивільнення з економічних причин, звільнення за власним бажанням, неможливість працевлаштуватись після закінчення навчального закладу, та закінчення контракту. Певним чином впливає на

рівень безробіття і міграційний приріст населення: при його зростанні кількість безробітних також зростає. Позитивно на зменшення кількості безробітних впливає співвідношення створених робочих місць до ліквідованих. Дотування та субсидування населення призводить до зменшення мотивації населення щодо пошуку роботи.

6. Основними напрямками вирішення проблеми безробіття в Одеському регіоні є: стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу; забезпечення відповідності держзамовлення на підготовку спеціалістів реальному стану попиту на робочу силу; надання податкових кредитів підприємствам за кожне нове створене робоче місце; розширення обсягів субсидування створення нових робочих місць; преміювання підприємств, які сплачували страхові внески протягом більше, ніж двох років, без звільнень робітників; впровадження додаткової системи соціального забезпечення для службовців, метою якого є прив'язка гарантії зайнятості до подальшої кваліфікації; збільшення фінансування заходів щодо надання ефективної підтримки пошуку робочих місць безробітними; проведення щотижневого моніторингу працівників звільнених у зв'язку з ліквідацією підприємств та організацій або скороченням чисельності чи штату працівників, а також неповної зайнятості працівників; збільшення регіонального фінансування програм професійного навчання; надання податкових пільг для підприємств з високою часткою зайнятого сільського населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авдеева Е.А. Безработица, ее особенности и основные направления регулирования в Российской Федерации. Дис. ... канд. экон. наук / Е.А. Авдеева. - Воронеж: ВГАСУ. - 2003. - 204 с.
2. Базарсадаева А.Д. Философский подход к исследованию безработицы / А.Д. Базарсадаева // Учёные записки ЗабГУ. - 2010. - №4. - С. 124-128.
3. Баланда А.В. Соціально-економічні ризики та наслідки безробіття в Україні / А.В. Баланда // Економіка та держава. – 2007. - №4. - С.75-78.
4. Басай О.В. Правове забезпечення соціального захисту безробітних в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук / О. В. Басай. – Харків, 2005. – 20 с.
5. Башнянин Г.І. Політична економія / Башнянин Г. І., Лазур П. Ю., Медведєв В. С. – К.: Ніка-Центр, 2010. – 528 с.
6. Безтелесна Л.І. Державне регулювання зайнятості: Підручник / Л.І. Безтелесна, Г.М. Юрчик. – Рівне: НУВГП, 2016. – 201 с.
7. Васильченко В. С. Державне регулювання зайнятості: Навч. посібник. - К.: КНЕУ, 2013. - 252 с.
8. Волгин Н.А. Экономика труда: социально-трудовые отношения / Н.А. Волгин, Ю.Г. Одегов. -М.: Изд-во «ЭКЗАМЕН», 2009. - 736 с.
9. Волгина Н.А. Социальная политика / Н.А. Волгина. – М.: Экзамен, 2012. – 736 с.
10. Генкин Б.М. Экономика и социология труда: Учебник / Б.М. Генкин. - М.: Издательская группа НОРМА-ИНФРА-М, 2010. - 412 с.
11. Грішнова О.А. Економіка праці та соціально-трудові відносини: Підручник. - К.: Знання, 2014. - 535 с.
12. Долан Э., Линдсей Д. Макроэкономика / Э. Долан, Д Линдсей. – СПб.: АОЗТ «Литер плюс», 2004. – 418 с.
13. Доманчук Д. П. Аграрні соціально-трудові відносини / Д. П. Доманчук, С.Д. Лучик, А.Д. Чикуркова. - Кам'янець-Подільський: Видавництво

Абетка Світ, 2009. - 320 с.

14. Дрок П.В. Форми та причини виникнення безробіття / П.В. Дрок // Економічний вісник університету. – 2010. – №15/1. – С. 143–147.
15. Есинова Н.И. Экономика труда и социально-трудовые отношения: Учебное пособие / Н.И. Есинова. - К.: Кондор, 2005. - 464 с.
16. Жевакіна Н. В. Визначення сутності поняття безробіття в соціальному забезпеченні / Н. В. Жевакіна // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. - 2012. - № 16. - С. 5-12.
17. Завіновська Г. Т. Економіка праці: навчальний посібник / Г. Т. Завіновська. – К.: КНЕУ, 2007. – 240 с.
18. Заярна Н.М. Вплив безробіття на суспільство та соціально-економічні наслідки / Н.М. Заярна, А.Р. Севрюкова // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. – 2011. – Вип. 21. - С. 309-313.
19. Звіт про здійснення Одеською обласною державною адміністрацією покладених на неї повноважень та стан розвитку території у 2017 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://oda.odessa.gov.ua/statics/pages/files/5a82a5d4bcd4db.pdf>
20. Зіневич С. В. Причини безробіття в Україні / С. В. Зіневич // Управління розвитком. - 2014. - № 4. - С. 149-150.
21. Израилова З.Р. Безработица и занятость: экономическая сущность / З.Р. Израилова, Х.А. Магомедова // Инновационная наука. - 2016. - №11-1. - С. 70-71.
22. Калина А.В. Економіка праці / А.В. Калина. – К.: МАУП, 2014. – 272 с.
23. Качалкина Я.Н. Безработица в России. Общие понятия и методы борьбы с ней / Я.Н. Качалкина, А.В. Глотова, О.М. Танделова // Актуальные вопросы экономических наук. - 2014.- № 36. - С. 12-16.
24. Конституція України: Закон від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30. - Ст. 141.
25. Корж О. В. Сезонне безробіття у сільській місцевості: причини виникнення та шляхи подолання / О. В. Корж // Ринок праці та зайнятість

- населення. - 2014. - № 3. - С. 18-22.
26. Котляр А.Э. Политика занятости в условиях спада производства / А.Э. Котляр. – М.: Прогресс, 2009. – 236 с.
 27. Крамаренко К. М. Безробіття населення як макроекономічна проблема / К.М. Крамаренко, С. С. Губарєв // Молодий вчений. - 2014. - № 6(1). - С. 147-150.
 28. Кривонос Ю.Е. Экономическая теория / Ю.Е. Кривонос. - Таганрог: ТТИ ЮФУ, 2009. - 472 с.
 29. Кучеренко С. А. Безробіття в трансформаційній економіці України та напрями його подолання / С. А. Кучеренко, С. В. Сушко // Науковий вісник Ужгородського університету. - 2013. - Вип. 4. - С. 108-112.
 30. Логвинчук К. В. Безробіття в Україні та напрями його подолання / К. В. Логвинчук // Управління розвитком. - 2014. - № 8. - С. 50-52.
 31. Локосов В.В. Стабильность общества и система предельно-критических показателей его развития / В.В. Локосов // СОЦИС. – 1998. – № 4. – С. 86-94.
 32. Маркс К. Капитал. Т.1 / К. Маркс. - М.: Наука, 1979. - 739 с.
 33. Миляева Л.В. Экономические стороны «скрытой» безработицы / Л.В. Миляева // Экономист. - 2001. - № 7. - С.51-58.
 34. Міненко В. Л. Методичне забезпечення кількісної оцінки безробіття в Україні / В. Л. Міненко // Актуальні проблеми державного управління. - 2012. - № 2. - С. 438-444.
 35. Мороз С.В. Економічні причини і наслідки безробіття в Україні / С. В. Мороз // Вісн. Хмельниц. нац. ун-ту. – 2015. – № 4, т. 3. – С. 99-105.
 36. Офіційний сайт Головного управління статистики в Одеській області. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.od.ukrstat.gov.ua>
 37. Офіційний сайт Державної служби зайнятості України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.dcz.gov.ua>
 38. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

39. Павлова Е.В. Безработица как социально-экономическое явление в современной экономике / Е.В. Павлова, Д.А. Дорожко // Вектор науки Тольяттинского государственного университета. Серия: экономика и управление. - 2014. - № 3 (18). - С. 29-31.
40. Пилипенко П. Д. Право соціального забезпечення: підручник / П. Д. Пилипенко, В. Я. Бурак, С. М. Синчук та ін. – К.: Ін Юре, 2010. – 504 с.
41. Попов С.В. Види безробіття та критерії їх класифікації / С.В. Попов // Форум права. - 2006. - № 3. - С. 106-110.
42. Про зайнятість населення: Закон України від 05.07.2012 р. № 5067-VI. // Відомості Верховної Ради. – 2013. - № 24. - Ст.243.
43. Райхлин Э. Основы экономической теории. Безработица и инфляция / Э. Райхлин. - М.: Наука, 2005. - 180 с.
44. Рофе А. И. Экономика труда: учебник для вузов / А. И. Рофе, В. Т. Стрейко, Б. Г. Збышко. – М.: МиК, 2010. – 248 с.
45. Синчук С. М. До питання про визначення понять соціального забезпечення / С. М. Синчук // Актуальні проблеми науки трудового права в сучасних умовах ринкової економіки: матеріали науково-практичної конференції. – Харків, 2003. – С. 200–203.
46. Соколов Б.И. Экономика: Учебник для гуманитариев / Б.И. Соколов, С.В. Соколова. – СПб.: Изд. дом «Бизнес-пресса», 2002. – 478 с.
47. Стадник А. Г. Безробіття як соціальна проблема / А. Г. Стадник // Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики. - 2013. - Вип. 58. - С. 183-187.
48. Сыроватская Л. А. Трудовое право / Л. А. Сыроватская. - М.: Юрист, 2009. - 312 с.
49. Утинова С. С. Методологические подходы к анализу проблем занятости и рынка труда / С. С. Утинова // Вопросы статистики. - 2003. - № 7. - С.86-92.
50. Фесенко А.М. Безробіття як комплексна соціальна проблема / А.М. Фесенко / Наукові праці Миколаївського державного гуманітарного

- університету імені Петра Могили. – 2007. - Том 103. Випуск 90. - С.66-70.
51. Ходько А.С. Понятие безработицы: многообразие подходов к определению / А.С. Ходько, А.Е. Васильева, А.С. Шпак // Вестник научных конференций. - 2016. - № 10-6 (14). - С. 197-199.
 52. Черниш Т. Сутність та особливості довготривалого безробіття в Україні / Т. Черниш, О. Власенко // Україна: аспекти праці. - 2006. - № 3. - С.8-12.
 53. Шахов Д.А. Понятие безработицы: плюрализм мнений / Д.А. Шахов // Современные социально-экономические процессы: проблемы, закономерности, перспективы: сборник статей. - Пенза, 2017. – С.193-196.
 54. Шевченко Л. С. Ринок праці: сучасний економічно-теоретичний аналіз / Л. С. Шевченко. – Х.: Видавець ФОП Вапнярчук Н.М., 2014. – 336 с.
 55. Шютте Г.Г. ФРГ: выбор стратегии борьбы с безработицей // Труд за рубежом. - 1995. -№ 4. -С.17-27.
 56. Юровська В. Ю. Правове регулювання відносин в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття: автореф. дис. / В. Ю. Юровська. – Харків, 2005. – 20 с.
 57. Ярова Л.Г. Аналіз рівня безробіття в Україні та напрямки його подолання / Л.Г. Ярова // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. - №4. – С. 52-55.